

УДК 94.327(2017)

Андрій Мартинов

**ВИБОРИ В БУНДЕСТАГ 2017 РОКУ
У КОНТЕКСТІ НОВІТНЬОЇ ПОЛІТИЧНОЇ
ІСТОРІЇ НІМЕЧЧИНИ**

Німеччина користується змішаною пропорційно-мажоритарною системою парламентських виборів. Федеральні вибори складу 19-го бундестагу відбулися 24 вересня 2017 року. Новий склад бундестагу має сформувати нову правлячу коаліцію та обрати канцлера. ХДС-ХСС і СДПН за результатами цих виборів показали найгірший результат від 1949 року. Вперше у бундестазі представлена як третя політична сила партія “Альтернатива для Німеччини”. У бундестаг повернулись Вільні демократи. Найменші фракції у бундестазі мають Ліва партія і Зелені. Меркель створює коаліцію за кольорами політичних партій “Ямайка” у складі ХДС-ХСС, Вільних демократів і Зелених.

Ключові слова: Бундестаг, ХДС-ХСС, Альтернатива для Німеччини, Вільні демократи, Ліва партія, Партія зелених.

Вибори бундестагу 2017 р. відбулися за історичних умов виклику німецькій демократичній політичній системі комплексом кризових ситуацій. По-перше, нестабільність зростання світової економіки ускладнює просування на світовий ринок німецьких експортних товарів та провокує проблеми із соціальним ринковим німецьким господарством та безробіття. По-друге, криза з нелегальними біженцями 2015 р. поставила під сумнів доцільність проведення політики мультикультурності, що сприяло успіху партії “Альтернатива для Німеччини”. По-третє, зазначені проблеми замикаються на кризі стратегії подальшого розвитку Європейського Союзу. Такий політичний порядок денний визначив провідні теми виборчої кампанії 2017 року.

Політична система ФРН ще до об'єднання з НДР, на думку Д. Фухса, вважалася зразком для Сходу Німеччини [1, с. 10]. На користь стабільності німецької політичної системи грає стабільність політичних орієнтирів середнього класу [2, с. 14]. Така соціально-політична ієрархія, зазначають В. Бурлін і Х. Ребенстоф, забезпечує ротацію політичних еліт у Німеччині [3, с. 44]. Зважаючи на ці тенденції, пише Е. Вольфрам, Німеччина подолала недорозвиненість соціальної структури часів Веймарської республіки та створила розвинену демократичну систему [4, с. 99]. Підкріплюється ця система, з точки зору Д. Нолена, виборчою і партійною системою, актуальною для ФРН [5, с. 91]. Зокрема, чітко сформовані переваги стабільної демократії. Насамперед, владні рішення приймаються на основі народного волевиявлення, легітимна влада забезпечує свободу і рівність, в політичній системі представлені групи інтересів, реально існують рівні шанси політичного представництва. Демократична система забезпечує розширення часового об'єму врегулювання соціальних конфліктів. Але недоліки є продовженням переваг. Зокрема, наявним є цільовий конфлікт між рівністю і свободою. Існує так звана тиранія більшості, немає надійних механізмів нейтралізації індивідуального егоїзму.

Глобалізація посилює протиріччя між транснаціональною політикою і традиціями національної демократії. Процесуальні дефекти сучасної демократії стосуються неможливості чітко виявити народну волю. Тривалі виборчі кампанії перетворюють волевиявлення виборців на ритуал, а політику на спектакль.

Політичний клас конструює “народну державу” на “партійну державу”. Комерціалізація політики приводить до домінування політичної реклами. Дефекти демократії ведуть до ерозії політичної підтримки [6, с. 114].

Тіло Сарацин у монографії “Німеччина сама себе руйнує” зазначає, що “політична мудрість якраз і полягає в зосередженні на проблемах, які можна вирішити і на пропозиціях, які матимуть підтримку більшості” [7, с. 72]. Політичну владу у демократичній країні здобувають завдяки підтримці більшості, якій обіцяють краще майбутнє, тому надпартійний консенсус полягає у відмові від обговорення гострих демографічних проблем [7, с. 638]. Зокрема, на думку Т. Сарацина, ліберал може виступати проти переконань і способу життя, які відрізняються від його поглядів. Високий рівень соціального забезпечення в ФРН де мотивує емігрантів із мусульманських країн від інтеграції. “Внаслідок щедрих виплат німецької соціальної держави ми приваблюємо іммігрантів, які є результатом негативного добору” [7, с. 562]. Сарацин вбачає проблеми СДПН із електоратом у тому, що “інтелектуальне ослаблення нижньої верстви з плином часу стало перешкодою, бо зменшився мобілізаційний потенціал, а проводирі думки стали дефіцитним товаром. Це виявляється в поганих виборчих результатах”. Наприклад, запровадивши пакет соціальних реформ (за уряду Г. Шредера – Й. Фішера), “СДПН прискорила процес відчуження від тієї частки головного масиву своїх виборців. Тією мірою, якою вони тепер узагалі ходять на вибори, вони голосують за Ліву партію. Натомість частина колишнього головного масиву виборців, що піднялася вгору, та її нащадки голосують тепер за Партію зелених” [7, с. 177]. Стале зростання нижньої суспільної верстви, яка не має стабільної роботи. Але на щастя основних партій цей прошарок виборців, як правило, не бере участі у голосуванні. Тому у виборчій кампанії 2017 р. Меркель вдалося мінімізувати обговорення проблеми захисту зовнішніх кордонів від неконтрольованої еміграції.

Мета статті полягає у історичному аналізі результату федеральних виборів бундестагу 19-го скликання.

На початку березня 2017 р. керівник департаменту міжнародної політики Фонду Фрідріх Еберта Міхаель Бренінг писав, що ХДС, зробивши еміграційну політику більш жорсткою, позбавила “Альтернативу для Німеччини” підстав обіцяти тільки зробити це після виборів. Крім того, Мартін Шульц активно мобілізує базовий електорат соціал-демократів. Додалися внутрішні проблеми в партії “Альтернатива для Німеччини”, стимульовані спробами радикального перегляду ставлення до історії Німеччини в ХХ столітті. Найкращі ліки від популізму це усунення причин занепокоєння виборців [8, с. 5].

Отже, 24 вересня 2017 року відбулися вибори парламентарів нижньої палати Федеративної Республіки Німеччини – бундестагу. Від їхнього результату залежала доля Євросоюзу і роль Німеччини в Європі і світі. Офіційно активна фаза виборчої кампанії стартувала на початку літа, але внутрішньополітичні маневри вже відбуваються. Саме це визначало позиціонування партій у боротьбі за голоси виборців та впливає на визначення стратегії і тактики виборчої кампанії. Відкритим було питання ступеня невдоволення німецьких громадян правлячими елітами. Досі німецькі виборчі кампанії відбувались за кращими зразками консервативно-ліберальних традицій. Починаючи з 1990 року, політичні технології компрометуючих матеріалів використовувались парламентськими лівоцентристськими і правоцентристськими партіями головним чином проти спадкоємців “Соціалістичної єдиної партії Німеччини” – “Лівой партії”.

Наприклад, виборча кампанія 2013 року проходила також під інформаційним тиском на правоконсервативні політичні сили. Внаслідок цього тоді щойно створеній партії “Альтернатива для Німеччини” не вистачило декількох десятків

тисяч голосів, аби подолати п'ятивідсотковий прохідний бар'єр і бути представленою у бундестазі. Відголоском цієї кампанії стало те, що створений за допомогою соціальних мереж громадський рух “Патріоти Європи проти ісламізації” (ПЕГІДА) так і залишився на рівні суспільної ініціативи.

Ключові теми виборчої кампанії 2017 р. визначились як внутрішньополітичним, так і зовнішньополітичним порядком денним. Визначальним фактором виборчої кампанії стає рішення Ангели Меркель прийняти восени 2015 року понад мільйон біженців. Це питання актуалізувало найбільш знакові питання традиційного порядку денного. Мова йде про долю соціальної держави, методи боротьби з безробіттям, питання внутрішньої безпеки і терористичних загроз. Ці теми стали визначальними критеріями розрізнення партійних виборчих програм по всьому ідеологічному спектру німецького партійного ландшафту.

Починаючи з 2005 р., на посаду бундесканцлера балотується Ангела Меркель. На початку червня 2017 р. її кандидатура була підтримана не лише її партією Християнських демократів, а й союзною баварського Християнсько-соціального союзу. Соціал-демократи офіційно обрали своїм кандидатом на посаду канцлера колишнього президента Європейського парламенту Мартіна Шульца. Це кадрове рішення було пов'язане із кадровими ротаціями в форматі “великої коаліції”. Колишній міністр закордонних справ Франк-Вальтер Штайнмайер був обраний на посаду Президента ФРН. Натомість колишній лідер соціал-демократів і віце-канцлер “великої коаліції” Зігмар Габріель став міністром закордонних справ. Значна увага німецьких засобів масової інформації до Мартіна Шульца на певний час фактично вирівняла показники популярності соціал-демократів і християнських демократів.

Німеччина залишається “чемпіоном світу” з експорту індустриальних товарів. Цей статус в умовах турбулентності у світовій економіці стає фактором невизначеності, який посилює відповідальність німецьких політичних еліт за розвиток німецької економіки. “Велика коаліція” християнських демократів, християнсько-соціального союзу та соціал-демократів впродовж 2013–2016 рр. не змогла радикально скоротити рівень безробіття, що негативно впливає на соціальну політику та збільшує дефіцит державного бюджету Німеччини. Неврегульованими залишаються питання співвідношення федерального бюджету і бюджетів федеральних земель. Потужним фактором дестабілізації німецької внутрішньої політики у 2015–2016 рр. став чинник майже мільйона біженців, які опинились на території ФРН. Німецькі спецслужби визнають, що внаслідок цього збільшився ризик терористичних атак радикальних ісламістів. Німецькі експерти звертають увагу на адміністративно-технологічні проблеми, пов'язані із адаптацією мігрантів до німецької реальності. Зокрема, недостатньо ефективною є інформаційна координація між федеральними землями щодо надання мігрантам притулку, або їхньої депортації. Поки що слабо реалізується проект виплати 1200 євро за згоду мігрантів повернутись в Туреччину, якщо неможливо їх повернути в Сирію. Розгортається внутрішньо німецька політична боротьба навколо потреби активізації роботи спеціальних служб з метою запобігання терористичним загрозам. У зв'язку з цим “Партія зелених” критикує наступ на права людини у разі посилення антитерористичної боротьби. Партія “Альтернатива для Німеччини”, навпаки, вимагає посилення правого забезпечення антитерористичної боротьби навіть ціною обмеження громадянських свобод. Ці питання залишаються у фокусі уваги німецької громадської думки, тому вони впливають на формування передвиборчих партійних програм. Оскільки внутрішня безпека є вразливим фактором німецької політики пропорційно зростають ризики використання терористичних актів проти громадян Німеччини.

Німецька економічна преса констатувала, що намір президента США Д. Трампа повернути виробництва на територію США може привести до втрати 1,6 мільйонів робочих місць у ФРН. Але варто нагадати, що Німеччина серед країн-членів Євросоюзу у 2016 році стала найбільшими власниками американських державних боргових зобов'язань. Тому велика взаємозалежність ФРН і США виключає надмірну амплітуду коливань у їхніх міждержавних відносинах. 2 лютого 2017 року у Вашингтоні відбулась робоча зустріч щойно затвердженого конгресом державного секретаря США Рекса Тіллерсона і міністра закордонних справ ФРН Зігмара Габріеля. Фактично це засвідчило сталість тенденції до прагматичного розвитку німецько-американських відносин.

Цікавою особливістю виборчої кампанії 2017 р. у ФРН є велика дипломатична активність. Зокрема, у липні Німеччина приймає саміт країн-членів “великої сімки”. Крім того, Німеччина у 2017 р. головувала у “великій двадцятці”. Це ставить ФРН у центр світової політики, але одночасно посилює ризики підвищення терористичної активності на її території. Тому критичним для Берліна стає питання тісної взаємодії з американськими спеціальними службами в питанні запобігання потенційній терористичній активності.

Навесні 2017 р. передвиборчі з'їзди провідних партій ФРН визначили виборчі програми. Християнсько-демократична партія від 2005 р. є старшим коаліційним партнером у коаліційному будівництві. Але 2015 р. міграційне питання серйозно вплинуло на позиції ХДС. Більш консервативна частина партії відійшла від Меркель, зокрема, переорієнтувалась на партію “Альтернатива для Німеччини”. Чимало християнських демократів не в захваті від того, що альтернативи Меркель на лідерських позиціях у партії немає. Права частина ХДС вважає, що практика співпраці із соціал-демократами у “великій коаліції” надмірно штовхнула партію у напрямку лівого центру. За це Меркель послідовно критикує баварський Християнсько-соціальний союз. Зокрема, аби баварські партнери підтримали Меркель як єдиного кандидата на посаду федерального канцлера їй довелося пообіцяти, що катастрофічна ситуація з біженцями не повториться. Однак ризиками для ХДС є дестабілізація ситуація внаслідок ймовірних терористичних атак, а також радикалізації електоральних настроїв.

Християнсько-соціальний союз залишається гарантом баварського консерватизму. У 2002 р. Меркель навіть довірила тодішньому лідеру ХСС Едмунду Штойберу балотуватись на посаду канцлера, але тоді він програв есдекам. Відтоді ХСС, попри регулярну критику старшого партнера по коаліції, залишається гарантом збереження правоцентристського консервативного курсу.

Непростим виявився досвід перебування у “великій коаліції” для Соціал-демократичної партії Німеччини. Внаслідок цього партія помітно втратила у автентичності власного політичного профілю. Але есдеки зробили вдаль кадрові рішення, обравши лідером партії колишнього президента Європейського парламенту Мартіна Шульца. Зокрема, він декларував готовність боротись з тими протиріччями, які привели до посилення популістів у Німеччині. Також лідерство Мартіна Шульца є гарантією недопущення можливості створення коаліції есдеків із “Лівою партією”. Але внаслідок цього ліва частина соціал-демократичного електорату могла перейти у електоральний табір “Лівої партії”. Але така конкуренція у одному електоральному сегменті виключала можливість “червоно-червоної” коаліції.

Політичний нащадок “Соціалістичної єдиної партії Німеччини”, а потім “Партії демократичного соціалізму” – “Ліва партія” залишається яскравим представником лівого популізму. Ця партія залишається набагато лівішою за соціал-демократів фактично з усіх питань внутрішньої і зовнішньої політики. Але саме така програмна ідентичність “Лівої партії”, забезпечуючи їй достатній електоральний результат для представлення в бундестазі, максимально

ускладнює їй входження до правлячої коаліції на федеральному політичному рівні. Хоча в східнонімецьких федеральних землях наявна практика “червоно-зелено-червоних” коаліцій у місцевих ландтагах, але інша справа федеральний коаліційний розклад. Політичний бекграунд “Лівої партії” робить дуже малоімовірним сценарій їхнього входження в таку коаліцію.

Натомість “Партія зелених” програмно репрезентує лівий лібералізм. Будучи політичним нащадком протестних громадянських рухів 1968 р., зелені від часу свого входження в бундестаг 1983 р. мали дві конкуруючі фракції: реалістів і ідеалістів. Останні наполягали на чистоті екологічного руху, підтримуючи радикальні природоохоронні ідеї. Але 1998 р. перемогли реалісти, що дало можливість вперше створити коаліцію зелених і соціал-демократів. Практика створення “великих коаліцій” залишила зелених у опозиції, але дала їм можливість після 2013 р. навіть перебрати на себе ліберально орієнтований електорат “Вільної демократичної партії”. Під час виборчої кампанії 2017 р. зелені презентують своєрідний симбіоз ідей лівого лібералізму, попри його поразку на президентських виборах у США внаслідок перемоги Дональда Трампа. Але ключовим конкурентом “Партії зелених” стала “Вільна демократична партія”, яка програмно позиціонує себе як партія “антизелених”.

Партія “Альтернатива для Німеччини” орієнтується на правий популізм. Але “стигма” правового популізму апріорі виключає “Альтернативу для Німеччини” з коаліційних розкладів.

Серйозну стурбованість німецьких спецслужб викликало можливе втручання у виборчу кампанію Росії. Кремль обрав тактику посилення взаємодії із керівництвом провідних німецьких концернів, які від весни 2014 року зазнають збитків внаслідок дії санкцій Євросоюзу проти Росії. “Східний комітет німецької економіки” підрахував, що за два роки економічних санкцій збитки для німецьких фірм склали понад 13 мільярдів євро.

Надмірний політичний радикалізм, який у форматі популізму змінює політичні ландшафти багатьох країн євроатлантичної цивілізації, поки що не є домінуючим трендом у ФРН. Але це лише одна із можливостей, адже цьогорічні виборча кампанія в Німеччині є чи не найбільш не прогнозованою, починаючи від кінця 1960-х – початку 1970-х років. Надто багато внутрішньополітичних і зовнішньополітичних факторів створюють складну невизначеність політичної ситуації.

Федеральне статистичне відомство Німеччини у липні 2017 р. стверджувало, що вартість життя у ФРН найнижча серед країн-членів ЄС. Німецькі статистики за розрахунковий показник узяли середній по Євросоюзу рівень приватних витрат на проживання, зокрема, на основні споживчі товари та послуги, в тому числі продукти харчування, квартплату, тощо [9, с. 9]. На початку серпня 2017 р. голова Вільної демократичної партії Німеччини Крістіан Лінднер виступив за зміну курсу Берліна стосовно Москви. Він заявив, що необхідно напрацювати такі позиції, які б дозволили Путіну змінити свою політику “без втрати обличчя”. Зокрема, політик вважав, що конфлікт навколо Криму потрібно загерметизувати, щоб досягти прогресу за іншими напрямками, маючи на увазі Донбас. Таку позицію лібералів підтримала кандидат у канцлери Німеччини від лівих Сара Вагенкнехт, яка закликала задля миру та безпеки у Європі негайно повернутися до традицій політики розрядки стосовно Росії. Федеральний уряд запевнив, що російська анексія Криму розглядається як порушення міжнародного права, що поставило під сумнів європейський порядок

Телевізійні дебати 3 вересня 2017 р. між кандидатом на посаду федерального канцлера від Християнсько-демократичної партії Ангелою Меркель та кандидатом на посаду канцлера від Соціал-демократичної партії Німеччини Мартіном Шульцем символізують фініш виборчої кампанії до бундестагу. На

відміну від президентських виборів 2017 р. у Франції, де засоби масової інформації принаймні намагалися демонструвати однаковий інтерес до усіх претендентів на крісло президента Франції, у Німеччині основна увага до кандидатів не з “вищої політичної ліги” зосереджена в соціальних мережах. Соціологічні опитування фіксували впевнене лідерство християнських демократів та їхніх баварських союзників із Християнсько-соціального союзу. Але точність цих даних підточує той факт, що майже половина опитаних визнає, що ще не визначилась із тим, кому віддати свій голос. Треба розуміти, що середньостатистичний німець вважає неетичним у повсякденному житті дискутувати про свої політичні переконання. Чимало громадян ФРН на це питання відповідають, що вони живуть у вільній демократичній країні, де гарантовано таємне голосування. Зважаючи на відсутність зайвої емоційності виборчої кампанії, чимало оглядачів називають її “найбільш нудною” за останні два десятиріччя.

Хоча офіційно участь у виборчій кампанії беруть кандидати від 48 партій, шанси бути обраними до бундестагу мають лише сім партій. Отже, християнські демократи Ангели Меркель та баварський Християнсько-соціальний союз впевнено лідирують, далі йдуть соціал-демократи, за ними майже з однаковими показниками конкурують між собою Ліва партія, Вільні демократи (після “ребрендінгу” вони називаються Ліберальною партією), Партія зелених і очікуваний новачок бундестагу “популістська партія” “Альтернатива для Німеччини”.

Провідними темами виборчих дебатів стала внутрішня безпека, міграція, робочі місця і соціальна політика, оподаткування, транспорт, освіта, екологія і реформи бундесверу. Рівень соціального страхування в Німеччині останніми роками скорочується, але все ще залишається набагато вищим, аніж у інших країнах Європейського Союзу. Наприклад, новий закон про інвалідів зобов’язує роботодавців резервувати за інвалідами до шести відсотків робочих місць. Але за лікарняним тепер виплачують до 80 відсотків заробітної плати, а не повну ставку, як раніше. Під тиском страхових медичних компаній лікарі витрачають дедалі більше часу на документацію, аніж на хворого. Лікарів жорстко карають за помилки, але до радикальних реформ системи охорони здоров’я німці не готові.

Кожному німцю гарантується життя на рівні реального прожиткового рівня. У контексті недавніх вітчизняних дебатів на тему хто більше їсть: німці чи українці, варто зауважити, як часто самі німці шуткують, що вони не їдять, а харчуються. Але якість цих продуктів і головне ціна доступні всім, враховуючи рівні життя в Україні та сучасній Німеччині. “Німецьке товариство харчування” попереджає, що смажити м’ясо некорисно для здоров’я, але ніхто не хоче цьому вірити. На смак багатьох німецька кухня жирна, важка і м’ясна. Досі чверть населення Німеччини сільські мешканці. Вони виробляють найбільше в Європі м’яса, рапсу, картоплі. Серед німецьких фермерів все більше людей з вищою освітою, тому що їхні господарства комп’ютеризовані. Водночас німецькі фермери із Брюсселя отримують великі субсидії за відмову від виробництва, аби не було перевиробництва і падіння цін. За надлишкову продукцію фермерів штрафують. Поступово скорочується кількість фермерських господарств.

Німці найбільші споживачі кави у світі. За даними німецької статистики, 65 % німецьких чоловіків і 55 % жінок мають надлишкову вагу. Варто також зауважити, що німці накопили капіталів на п’ять білліонів євро, це п’ятірка з дванадцятьма нулями. Соціальне ринкове господарство підтримують завдяки тому, що загалом у ФРН 24 види податків, крім того, потрібно витрачатись на пенсійне, медичне страхування і страхування від безробіття. Робітники в середньому заробляють менше службовців, але у Німеччині заробітна плата

вище у тих, хто має вищий рівень освіти. За даними ООН, ті, хто має заробітну плату менше 600 доларів на місяць, втрачають інтерес до роботи. Канцлер ФРН отримує заробітну плату лише у сім разів більшу, ніж середня заробітна плата по Німеччині. Але уряд “великої коаліції” у 2013–2017 рр. забезпечив низький рівень інфляції. Коли зростають ціни, рейтинг правлячої партії зменшується та зростає популярність опозиції. Звичайно, поступово в ФРН ціни зростають, але купівельна спроможність середньостатистичного німецького споживача залишається високою. Тому німецький електорат не кидає у політичні крайнощі. “Ультраліві” (Ліва партія) і “ультраправі” (Альтернатива для Німеччини), які претендують на проходження до бундестагу навіть за своїми програмними умовами далекі від аналогічних партійних брендів у тій же Франції. Вагоме значення для результату голосування в ФРН має політична позиція німецьких пенсіонерів, яких соціологи вважають найбільш привілейованим прошарком німецького суспільства.

У Німеччині на виборах голоси пенсіонерів неможливо купити дрібними подачками. Із їхніми інтересами політичним партіям доводиться рахуватися будь-якій політичній силі. Німецькі пенсіонери вміють захищати свої права, об’єднуючись у клуби та союзи, користуючись перевагами розвинутого громадянського суспільства. Одного разу німці надіслали тодішньому канцлеру Герхарду Шредеру 10 тисяч чоловічих сорочок із запискою: “Надсилаю тобі останню сорочку, аби ти більше не збільшував податки. У мене більше нічого немає”.

Насправді на полюсі бідності матері одиначки, багатодітні родини, емігранти. Серед іноземців безробітних вдвічі більше. Найбіднішими є безробітні і отримувачі соціальної допомоги. Станом бідності у ФРН вважається дохід на одну дорослу особу у розмірі 848 євро на місяць. Від 2005 р. Федеральне відомство з працевлаштування проводить активну політику, спрямовану на стимулювання безробітних до пошуку роботи. Адже, якщо людина тривалий час не працює, вона швидко деградує, хворіє і швидше вмирає. Безробіття руйнує родини, зменшує народжуваність та є критично неприємним для нації. За новим законом, якщо у лотереї виграв безробітний, він не отримує виграш, бо грав на державну допомогу. Звичайно, особливо працюючі німців із нижнього середнього класу дуже невдоволені існуючою соціальною політикою. Особливо така ситуація спостерігається у найбільш бідних федеральних землях Східної Німеччини. На тих, хто ухиляється від сплати податків, на відміну від кримінальних злочинців, одягають не лише кайданки, а й ніжні кандали. Але бізнес тікає від податків за кордон. Відтік капіталів із ФРН досяг 250 мільярдів євро. Попри жорсткий контроль існує у ФРН і чорний ринок праці. Найбільше нелегально працюють на будівництві. Внаслідок великих видатків на робочу силу і податків збільшується ціна німецьких товарів. Тому цим товарам важко конкурувати на світовому ринку. Від великих податків страждають бідні. Аби безробітні відкривали власні справи держава готова їх датувати. Після 18 місяців безробіття людина зрівнюється із тими, хто отримує прожитковий рівень. На громадських роботах можна отримати євро за годину. Німці розуміють, що різкий розрив у доходах між багатими і бідними руйнує солідарність суспільства та загрожує його стабільності. Наразі чотири відсотки багатих сплачують до сорока відсотків федерального бюджету. Реальні доходи останніми роками зменшуються. Робочий тиждень збільшується до 42 годин на тиждень. Тому у одному німецькому ток-шоу недавно вдало пошуткували, що “ХДС і Соціал-демократи роблять те ж саме, але соціал-демократів при цьому гризуть сумління”.

Уже зараз німецькі політики замислюються, що буде із робочими місцями далі. За тридцять років понад 90 % роботи здійснюватимуть роботи. Тоді

держава платитиме більше за громадські роботи, наприклад, у сім'ї. Звичайно, німецькі депутати добре забезпечені, але їхні доходи не вищі ніж у середньостатистичного німецького зубного лікаря. На політичній роботі ніхто з депутатів бундестагу не став мільйонером. Депутати зобов'язані регулярно звітуватись про свої доходи. Й покарання у випадку шахрайства там неминуче.

Тому дебати у виборчій кампанії досить конструктивні. Чимало коштів усі партії планують інвестувати у модернізацію транспортної системи, системи освіти, різноманітні екологічні проекти. Остання тема вже не є монополією Партії зелених. Тим паче, що ця партія активно працює у низці земельних ландтагів, посприявши підвищенню рівня екологічної свідомості як політичної еліти, так і громадян.

Ангела Меркель вже підбирає найзручніших партнерів для нової правлячої коаліції. Провідний мотив передвиборчої програми Християнських демократів стосується забезпечення зростання німецької економіки, що має гарантувати можливість процвітання для всіх та дати рівні шанси кожній німецькій дитині. Меркель закликає далі “будувати Німеччину єдину у різноманітності”.

Соціал-демократів критикують за зв'язки Шредера з Путіним. Міністр закордонних справ у “великій коаліції” соціал-демократ Зігмар Габріель у Вашингтоні зазначив, що Німеччина проти розриву енергетичного співробітництва з Росією. Габріель закликав до виведення німецької ядерної зброї із території ФРН. Німеччина наполягає на поверненні свого золотого запасу до сейфів Бундесбанку. Але рівень довіри виборців до такого “антиамериканізму” у ФРН досить низький. Це ж стосується “тривоги” з приводу впливу Росії на голоси “німців російського походження”. Проте в цілому нинішня виборча кампанія у ФРН підтвердила традицію, коли місцеві ЗМІ говорять про Росію лише лише погано, або мовчать.

Своє вагоме слово у виборчій кампанії промовив турецький президент Реджеп Ердоган, який закликає етнічних турків, які мають німецьке громадянство, не голосувати ані за християнських демократів, ані за соціал-демократів. Звісно, ця смілива заява викликали миттєву реакцію міністерства закордонних справ ФРН, яке засудило іноземне втручання у виборчу кампанію. Але більш резонансним для місцевих засобів масової інформації є російське втручання. Після скандалу з постачанням турбін виробництва концерну “Сіменс” для теплової електростанції у Криму, гучного обговорення концертів у Криму німецької музикальної групи “Скутер”, черговою темою для розмов стала пропозиція Герхарду Шредеру очолити “Роснефть”. Показово, що до традиційно “проросійських” партій, якими німецькі експерти вважають “Ліву партію” і партію “Альтернатива для Німеччини” під час цієї виборчої кампанії додалися Вільні демократи, які з 2015 р. взяли назву “Ліберали”, чий лідер Крістіан Лінднер несподівано розгорнуто прокоментував американський закон про додаткові економічні санкції проти Росії. На думку лідера німецьких лібералів, яку він після критики у ЗМІ відредагував, Німеччина повинна дотримуватися прагматичних економічних інтересів і не поспішати відмовлятися від російського газу на користь американського скрапленого газу. Німеччина стримано поставилася до ініціативи американського представника з проблематики врегулювання на Донбасі Курта Волкера погодитись на постачання американської сучасної зброї Україні. Ангела Меркель регулярно запевняє, що тільки дотримання Мінських домовленостей стане підставою для скасування санкцій проти РФ. Принаймні німецька дипломатія спромоглася “заморозити” конфлікт на Донбасі, аби дипломатичне посередництва Меркель у цьому питанні не виглядало як цілковитий провал. Тим паче, що зовнішньополітичних проблем їй вистачає. Насамперед це непевні переговори про умови британського виходу із Євросоюзу. Лондон категорично проти німецької пропозиції оплатити у повному обсязі британські фінансові

зобов'язання перед ЄС на період до 2020 року. Вагомий критичний потенціал зберігається за німецько-американськими відносинами. Дональд Трамп прохолодно поставився до ініціативи А. Меркель повернутися до переговорів про створення трансатлантичної зони вільної торгівлі. Натомість американські економічні санкції проти Росії напряду торкаються інтересів німецького бізнесу, насамперед, у сфері енергетики. Крім того, Польща намагається мобілізувати “антинімецьку коаліцію” у ЄС. Крім поляків, претензії на репарації із Німеччини за Другу світову війну традиційно висловлює Греція. Але найбільший вплив на виборчу кампанію у ФРН мали зіпсовані німецько-турецькі відносини. Популярним є неполіткоректний анекдот: Ахмед найкраще написав твір німецькою мовою. За що вчитель назвав його справжнім німцем. Ахмед дома сказав про це, батьку, за що був відлупцюваний. Хлопець плаче. Вчитель запитує: “Чому він плаче?” Ахмед відповідає: “Я лише три години є справжнім німцем, а вже маю проблеми з турками”.

Зважаючи на загалом пацифістські настрої більшості німецького електорату, Ангела Меркель навіть наважилася стверджувати, що у разі гіпотетичного конфлікту між США і КНДР не факт, що Німеччина автоматично буде на боці США. Такими заявами канцлер намагається зіграти на полі опозиційних партій, які виступають із критичними тезами щодо надмірної військово-політичної залежності Німеччини від США.

Не обманювати представників влади – це основа німецького менталітету. Показово, що у західних федеральних землях німецькій поліції довіряють 75 % громадян, суду 55 %, церкві 49 %, уряду 42 %, професійним спілкам 36 %. Утім, німецька молодь менше законслухняна, хоча вона не дуже активна на виборах. Для німця вкрати, собі дорожче. Адже, якщо потрапити в бази даних поліції, можна назавжди позбавити себе можливості знайти гарну роботу. У німців слово породжує діло. Дотримуватись у Німеччині законів дешевше, адже порушення закону тут завжди каралося суворо і невідворотно. Мабуть тому, популярна у випадку з американськими президентськими виборами версія російського втручання у виборчий процес, у німецькій реальності не спрацьовує. Хоча до контролю результату виборів долучили спеціальне відомство з безпеки інформаційної техніки, головною гарантією є те, що кожен громадянин Німеччини може прийти на виборчу дільницю і особисто спостерігати за підрахунком бюлетенів. Німецьке громадянське суспільство здатне проконтролювати чесність виборчої кампанії, адже не випадково кажуть, якщо збираються три німці, вони створюють спілку. Нехай німець не знає всього, але те, що він знає, він знає набагато краще за інших. Тому й рідко коли останнім часом помиляється під час голосування.

Активність німецьких виборців 24 вересня 2017 р. була високою. Участь у голосуванні взяли 76,2 % виборців, які мали право голосу. За підсумками голосування Християнсько-демократичний союз і Християнсько-соціальний союз отримали 32,93 % голосів або 246 депутатських місць із 709. Соціал-демократи Німеччини отримали 20,51 % або 153 депутатські мандати. Альтернатива для Німеччини здобула 12,64 % голосів, що дало 94 мандати. Вільні демократи знайшли підтримку 10,75 % виборців, що гарантувало їм 80 мандатів у бундестазі. Партія Ліві отримала підтримку 9,24 % німців, що дало партії лівих 69 депутатських місць. Нарешті партія зелених здобула 8,94 % голосів, що надало їм 67 місць у бундестазі [12].

Соціал-демократи перейшли у опозицію. Оскільки Партія Ліві й партія “Альтернатива для Німеччини” як ліві та праві популісти є неприйнятними потенційними коаліційними партнерами для право центристів християнських демократів, єдиними партнерами по коаліції мали стати Вільні демократи і Зелені. Відповідно за кольорами партійних прапорів: ХДС-ХСС – чорні, Вільні

демократи – жовті, зелені – нова коаліція отримала назву за кольорами прапору Ямайки. Утім, складність коаліційних переговорів обумовлювалась непростою процедурою погодження програм Вільних демократів і Зелених. Адже ці партії конкурували між собою за монополне право увійти в коаліцію з християнськими демократами. Але німецькі виборці розпорядились таким чином, що їм довелося домовлятися та йти на поступки здоровому глузду. Альтернативою коаліції “Ямайка” могли бути позачергові вибори, які були неприйнятними для усіх партій, які обрані до бундестагу. Зокрема, на вибори 2017 р. вони витратили більшу частину державного фінансування, а “Альтернатива для Німеччини” вичерпала спонсорський потенціал своїх політичних інвесторів. Цей фактор також штовхав ХДС-ХСС, Вільних демократів і Зелених до прагматичної коаліції та до четвертого терміну Ангели Меркель на посаді канцлера.

Список використаних джерел

1. *Fuchs Dieter* (1989). Die Unterstützung des politischen System der Bundesrepublik Deutschland, Opladen. 2. *Lepsius Rainer* (1993). Demokratie in Deutschland. Soziologisch-historische Konstellationsanalyse. Göttingen. 3. *Bürklin Wilhelm, Rebenstorf Hilke* (1997). Eliten in Deutschland. Rekrutierung und Integration. Opladen. 4. *Wolfrum Edgar* (2006). Die geglückte Demokratie. Geschichte der Bundesrepublik Deutschland von ihren Anfängen bis zur Gegenwart. Stuttgart. 5. *Nohlen Dieter* (2007). Wahlrecht und Parteiensystem. Zur Theorie und Empirie der Wahlsysteme. Opladen. 6. *Manfred Schmidt* (2008). Demokratietheorien. Eine Einführung. – Wiesbaden. 7. *Сарацін Т.* (2016). Німеччина сама себе руйнує. – К. 8. *Бренинг Мартин* (2017). Провальна “Альтернатива” // Foreign Affairs 10 березня 2017. – Еженедельник 2000. – 7. IV. 9. *Писанська Н.* Найдешевше життя – у Німеччині / Н. Писанська // Голос України. – 2017. – 19 липня 2017. 10. *Пасова Т.* Забути про Крим не вдається / Т. Пасова // Голос України. – 9 серпня 2017. 11. *Четверть* немцев хотела бы провести повторные парламентские выборы. – Режим доступу: <https://www.ria.ru/world/20171005/1506243347.html> 12. *Bundestagswahl 2017 – Zulassung der Landeslisten* – Режим доступу: <http://www.wahlrecht.de/bundestag/2017/parteienlandlisten.html>

Андрей Мартынов

ВЫБОРЫ В БУНДЕСТАГ 2017

В КОНТЕКСТЕ НОВЕЙШЕЙ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ИСТОРИИ ГЕРМАНИИ

Германия пользуется смешанной пропорционально-мажоритарной системой парламентских выборов. Федеральные выборы 19-го состава бундестага прошли 24 сентября 2017 года. Новый состав бундестага должен сформировать новую коалицию и избрать канцлера. ХДС-ХСС и СДПГ по результатам этих выборов показали наихудший результат, начиная с 1949 года. Впервые в бундестаг вошла как третья политическая сила партия “Альтернатива для Германии”. В бундестаг вернулись Свободные демократы. Наименьшие фракции в бундестаге имеют Левая партия и Зеленые. Меркель формирует коалицию, названную по цветам флагов партий “Ямайка” в составе ХДС-ХСС, Свободных демократов и Зелених.

Ключевые слова: Бундестаг, ХДС-ХСС, Альтернатива для Германии, Свободные демократы, Левая партия, Партия зеленых.

Andriy Martynov

THE 2017 BUNDESTAG ELECTION

IN THE CONTEXT OF THE LATEST POLITICAL HISTORY OF GERMANY

Germany uses the mixed-member proportional representation system, a system of proportional representation combined with elements of first-past-the post-voting. Federal elections were held in Germany. 24 September 2017, to elect the members of the 19th Bundestag. The new Bundestag will in turn elect a Chancellor. The elections have demonstrated the CDU/CSU win 33% of the vote, a drupe of more than 8% and its lowest share of the vote since 1949, while the SPD achieved its worst results since the World War II with just 20% of the vote. “Alternative for Germany” which was previously represented in the Bundestag became the third party in the Bundestag

with 12% of the vote. The CDU/CSU and the SPD remained the two largest parties in the Bundestag, but both received a significantly lower proportion of the vote than they did in the 2013 election. The AfD received enough votes to enter the Bundestag for the first time. The FDP returned to the Bundestag. Despite improving their results slightly and this gaining a few more seats the Left and the Greens remained two of the smallest parties in parliament. Merkel organised the Jamaica-Coalition with CDU/CSU, FDP and the Greens.

Keywords: Bundestag, CDU/CSU, Alternative for Germany, FDP, Left Party, Green Party.